

9. ÜNİTE: Gezi Yazısı

Konu	Divan Edebiyatından Bir Gezi Yazısı Örneği	⌚ 40 dk.
Kazanımlar	A.4. 1. Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tespit eder. A.4. 2. Metnin türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönemle ilişkisini belirler. A.4. 3. Metin ile metnin konusu, amacı ve hedef kitlesi arasında ilişki kurar. A.4. 5. Metindeki anlatım biçimlerini, düşünceyi geliştirme yollarını ve bunların işlevlerini belirler. A.4. 6. Metnin görsel unsurlarla ilişkisini belirler. A.4. 7. Metnin üslup özelliklerini belirler. A.4. 8. Metinde millî, manevî ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler. A.4. 9. Metinde ortaya konulan bilgi ve yorumları ayırt eder. A.4. 10. Metinde yazarın bakış açısını belirler. A.4. 14. Türün ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralar. A.4. 15. Metinlerden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar.	

Yönerge

Aşağıda verilen metni okuyunuz. Soruları metni göz önünde bulundurarak cevaplayınız.

SEYAHATNAME

Aşağı Kale ve Büyük Şehrin Anlatılması

Bu aşağı şehir, bir düz yerde kurulmuştur. Kale eteğine kurulan evler, imaretler ve Ulu Camii semtleri yüksek bir yere kurulduğundan bir saat uzaklıktaki kuzey tarafında bulunan Filedar sahrasından bu şehre bakıldığında Keşiş Dağı eteklerinde gök renkli kurşunlar ile süslenmiş, ateş saçan güneşin parıltısı bu şehre düşünce han, hamam, mescit, selâtin camileri, diğer hayrat ve hasenatların ve yine kurşun örtülü çarşıların kat kat süslendiğini insan görünce hayran kalır. Zira bu şehir, Filedar sahrasından acayip ihtişamlı bir şekilde bellidir ki seyrettiğimiz büyük şehirlerin hiçbirine benzerliği yoktur, üzerinde ışık dalgaları, ruhaniyetli büyük eski bir şehirdir. Zira burada olan büyük ermişler, tefsirciler, hadis bilginleri, edebiyatçılar ve yazarlar başka diyarlarda yoktur ancak cennet benzeri Bağdat'ta ola.

Bu şehrin güney tarafında Ruhban Dağı'nda hayat suyu kaynakları bulunduğundan o yüksek dağdan, 1060 adet isim ve şekilleriyle bilinen hayat suyu, akarsular akarak yukarıda sayılan evlere ve saraylara kehriz ve kanallarla evden eve akıp bütün yapıları sulayan pınar suları çağlayan bir şehirdir. Geniş vilayeti bakımlı, bağ ve bostanları meşhur, ebedî sürececek olan cennet benzeri yerdir. Meyveli ve meyvesiz ağaçları, sayısız çiçekleri ve özellikle erguvan çiçekleri açan ağaçları o kadar bol olur ki senede bir kere Emir Sultan hazretlerinin "Erguvan Cemiyeti" şenliği olup bütün diyarlardan denizler gibi insanlar toplanıp büyük bir topluluk olur ki bu çok meşhurdur, anlatmak ve izah etmek mümkün değildir. Ancak o büyük topluluk Emir Sultan ruhaniyeti ile olur.

Böyle bir geniş toprakları olan bolluk, ucuzluk, arazisi güzel, insanları hoş ve sevimli, ekin yerleri bol, bereketli, nimetleri sayısız ve tatlı suları çağıldayan, evden eve suları akan süslü bir şehirdir. Anadolu toprağında yedi beldeden biri de bu Bursa şehridir.

(...)

Selâtin camileri ve diğer camilerin anlatılması

Hepsi 1040 mihraptır. Bunlardan 357 tanesi sultan, vezirler, ileri gelenler ve şehrin seçkinlerinin yaptırdıkları camilerdir. Bunlardan birincisi Ulu Cami-i Kebirdir. (—) tarihinde Yıldırım Bayezid Han yaptırmıştır. Sanki bir kakhaha kalesidir. Bursa şehrinin havalı yüksek yerinde yapılmış büyük bir camidir. Cami içinde (—) adet dört köşe pâyve sütunlar vardır ki her pâyenin aşağısında insan boyu kadar kısmı süslü, altın yaldızlı ve nakışlıdır. Üst tarafında her payenin dört tarafında Yâ Hannân, Yâ Mennân, Yâ Deyyân, Yâ Sübhân, esmâül-hüsna'ları (Allah'ın güzel isimleri) ve çeşit çeşit yazılar yazılmıştır. Bu yazıların elifleri ve diğer harfleri üçer arşın yüksekliğindedir ki Musta'sımî yazısı tarzındadır. Bu sütunlar üzerinde toplam 19 Kısra kemerli kubbeler vardır. Bütün yapıları gerçek kurşun ile örtülüdür. Her kubbenin alemleri, parlak güneş gibi ışık verir.

(...)

Bu camiinin bir yan kapıdan bir yan kapısına kadar uzunluğu 350 ayaktır ve kible kapısından mihraba kadar da 180 ayaktır. Üç kapısı var, sol tarafında Hünkâr mahfili kapısı, sultan mahfili tek katlıdır. Kible kapısı ve sağ tarafta mahkeme kapısı. Kible kapısı tarafında taşra sofası vardır, ama

başka camiler gibi büyük haremi yoktur, bir küçük haremdir. Ortasında Şeyhülislâm Aziz Efendi bir abdesthane havuzu ve muslukları yapmıştır.

Bu camiin sağında ve sol tarafında tuğladan yapılmış iki kalın yüksek minareleri var ki göklere baş kaldırmıştır. Mahkeme tarafındaki minarenin kadehinde üstat mimar bir şadırvan kadehi yapıp tatlı suyunu ta Keşiş Dağı'ndan uçurmuş, gerçekten büyük bir ustalık göstermiştir. Ama şimdiki hâlde zamanın geçmesi ile su yolları bozulup fiskiye çalışmaz olmuştur. Ama ne zaman yağmurlar bu şehrin üzerine yağmaya başlasa bu minarenin şerefesinde biriken yağmur suları bu anılan şadırvan kadehine toplanıp bütün kuşlar o rahmet suyundan içip susuzluklarını giderirler. Sözü'n kısası bu şehir içinde böyle ruhaniyetli cami yoktur. Bursa şehrinin sanki Ayasofya'sıdır.

(...)

Bursa'nın çarşı pazarının anlatılması

Hepsi 9.000 dükkândır. Evvelâ kale gibi dört demir kapılı ve demir zincir ile bağlanıp zapt edilmiş kale kapıları gibi büyük bir bedesteni var.

Tamamı (—) adet sağlam ayaklar üzerinde (—) adet mina kubbelerdir ve hepsi 300 dolaptır. Her birinde birer Mısır hazinelerine sahip bezirgânlar vardır. Burada o kadar kıymetli diyarda yoktur.

Bu bedestenin dört tarafında Kuyumcular Çarşısı başka bir ulu yolun iki tarafına yapılmış baştan başa kârgir yapılarıdır. Gazzazlar Çarşısı, Kavukçular Çarşısı, Takyeciler Çarşısı, İpekçiler Çarşısı, Bezzazlar Çarşısı, Terziler Çarşısı, Hallaçlar Çarşısı ve Hamhâlet Çarşısı, özellikle hepsinden donanımlı ve süslü gelincik gibi Gelincik Çarşısı başka bir ana yolun iki tarafında üd, amber, zebât, kallemisk, gül suyu ve başka güzel kokular satılır süslü bir çarşıdır ki içinden geçmekte olan gelip-giden yolcuların dimağları kokulanıp insan mutluluktan bir adım dışarı gitmek istemez. Ta bu derece güzel çarşılarıdır. Gayet zengin bezirgânlar ve dindar, ümmetin salihlerinden çelebi adamlardır.

Bu anılan on adet esnafın dükkânları bedestenin dört tarafını kuşatmıştır. Hepsi kârgir yapı ve düzen üzere kurulu tamamı kurşun örtülü toloz (tonoz) kemerlerdir ve ara ara bazı yerlerinde demir pencereleri vardır. Her köşe başında elbette birer çeşme bulunmaktadır ki ikişer lüleli hayat sularıdır. Yazın en sıcak günlerinde çarşıları hizmetçiler bu çeşmelerden hayat suları saçarlar. Bütün çarşılar Bağdat'ın serinleme evlerine benzer. Bursa'nın bütün ileri gelenleri şiddetli sıcaklarda bu kapalı güzel çarşılarında oturup hüsn-i cemâl pazarı ederler. Bu anılan çarşılarından başka yüzlerce yerde düzenli olarak yapılmış muhabbet pazarları vardır. [228b] Ülkeleri gezen seyyahların anlattıklarına göre bu çarşı pazarların yapılarına denk şirin bir yapı bir diyarda yoktur. Ancak Halep'te ve Edirne'de Ali Paşa Çarşısı vardır, diye överler.

Gerçekten de Bursa'nın çarşıları İstanbul'da bile yoktur. Saraçhanesi de bir ana cadde üzerine kurulmuş bakımlı güzel bir çarşıdır. Uzun Çarşısı gayet bakımlı, donanımlı ve kalabalık bir çarşıdır ki insan deryası akar. Esnafın her türlü orada bulunur. Pirinç Hanı yakınında Kebapçılar Çarşısı gayet donanımlıdır.

Bakkallar Çarşısı: Gayet pak, temiz ve süslü dükkânlardır. Hoşafçıları dükkânlarını türlü türlü değerli kâse ve bakraçlar ile ve kalaylı nakışlı maşrapalar ile süsleyip yedi sekiz renkte hoşaf satarlar. Bahar günlerinde şerbet ve hoşaf üzerine kızıl renkli gül yaprakları saçıp hoşaf alanların kâselerine gül suyu saçarlar. Bu da başka bir memlekete mahsus değildir. Kayağan pazarında Yemiş Pazarıcıları Çarşısı da dükkânları türlü türlü meyve dallarıyla süslenmiştir. İpek çarkçıları da başka bir çarşıdır.

(...)

Evliya ÇELEBİ, *Seyahatname*

Kelime Dağarcığı:

alem: Minare, kubbe, sancak direği vb. yüksek şeylerin tepesinde bulunan, madenden yapılmış ay yıldız veya lale biçiminde süs. **bezirgan:** Tüccar. **bezzaz:** Kumaş alıp satan kimse, manifaturacı. **halıça:** Küçük halı. **hareme:** Osmanlı camilerini çevreleyen evlerden ve sokaklardan ayıran, duvarlarla çevrili dış avlu. **kehriz:** Su taşıyan yatay bir yer altı su yolu düzenleri. **Keşiş Dağı:** Uludağ'ın o gün kullanılan adı. **Must'asımî:** Hat sanatında çok önemli yenilikler gerçekleştirmiş hattat. **saraçhane:** At takımları, araba koşumları, meşinden eşya yapılan ve satılan yer. **Selatin Cami:** Osmanlı döneminde hükümdarlar ve ailesi tarafından yaptırılan camilere verilen ad. **zebat:** Macun koyuluğunda güzel kokulu bir misk.

1. “Kale eteğine kurulan evler, imaretler ve Ulu Camii semtleri yüksek bir yere kurulduğundan bir saat uzaklıktaki kuzey tarafında bulunan Filedar sahrasından bu şehre bakıldığında Keşiş Dağı eteklerinde gök renkli kurşunlar ile süslenmiş, ateş saçan güneşin parıltısı bu şehre düşünce han, hamam, mescit, selâtin camileri, diğer hayrat ve hasenatların ve yine kurşun örtülü çarşıların kat kat süslendiğini insan görünce hayran kalır.”

Yukarıdaki paragrafta geçen bazı kelimeler aşağıdaki tabloda verilmiştir. Metindeki bağlamından hareketle bu kelimelerin anlamlarını karşılarna yazınız.

etek	
imaret	
sahra	
düşmek	

2. Metnin yazıldığı dönemin dil ve anlatım özellikleri ile yazarın üslubu arasında nasıl bir ilişki kurulabilir?

3. Okuduğunuz metnin konusunu belirleyiniz.

4. “Divan edebiyatında seyahatnameler sade nesir ile yazılan türler olarak karşımıza çıkar. Türkçe yazılmış ilk seyahatname Seydi Ali Reis’in Mir’atü’l Memailk (Memleketlerin Aynası) adlı eseridir. Denizcilere; Akdeniz kıyıları, adaları, geçitleri, boğazları, körfezleri hakkında bilgiler veren Pirî Reis’in Kitab-ı Bahriye adlı eseri de Divan edebiyatında gezi türünde yazılmış önemli eserlerdendir.

Edebiyatımızda gezi türünde ilk büyük ve önemli eserin yazarı Evliya Çelebi’dir. Yazdığı Seyahatname adlı eser on ciltten oluşmaktadır ve gerçekten her anlamıyla büyük bir seyahatnamedir. Tarih-i Seyyah olarak da anılan eseri Evliya Çelebi 50 yıllık gezileri sonucu oluşturmuştur. Eser, dönemin Osmanlısına da ışık tutan önemli bir kaynaktır. Evliya Çelebi; etnografik, tarihsel, kültürel, coğrafi konularda birçok bilgiyi dönemin nesir anlayışına göre akıcı ve yer yer de mübalağalı bir üslupla yazmıştır.”

Seyahatname adlı metnin türü ile yazarın bakış açısında nasıl bir ilişki vardır? Düşüncelerinizi yazınız.

5. Okuduğunuz metnin yazılış amacını ve hedef kitlesi arasındaki ilişkiyi ifade ediniz.

6. Metinde betimleyici anlatımın sıklıkla kullanılması metnin anlatımını nasıl etkilemiştir? Görüşlerinizi yazınız.

7. Metinde gözlem tekniğine yer verilmesinin sebepleri nelerdir?

8.

Görsel 1: Ulu Cami, Bursa

Yukarıdaki görselin okuduğunuz metne uygun olup olmadığını, bunun dışında okuduğunuz metin için bir görsel kullanmak durumunda kalsanız nasıl bir görsel tercih edeceğinizi gerekçesi ile ifade ediniz.

9. Metinde millî, manevi, sosyal, tarihî ögelere yer verilmiş midir? Metinden örnek gösteriniz.

10. Evliya Çelebi'nin Bursa ile ilgili gözlem ve izlenimlerini anlatırken kurduğu öznel ve nesnel cümlelere iki örnek yazınız.

11. “Böyle bir geniş toprakları olan bolluk, ucuzluk, arazisi güzel, insanları hoş ve sevimli, ekin yerleri bol, bereketli, nimetleri sayısız ve tatlı suları çağıldayan, evden eve suları akan süslü bir şehirdir.” cümlesinde virgüllerin kullanılış amacını yazınız.

12. “Bu anılan çarşılarından başka yüzlerce yerde düzenli olarak yapılmış muhabbet pazarları vardır.” cümlesini aşağıdaki cümle çeşitleri başlığına göre inceleyiniz.

Yapısına göre	
Yüklemine göre	
Yüklem türüne göre	
Anlamına göre	

9. ÜNİTE: Gezi Yazısı

Konu	Cumhuriyet Dönemi'nden Bir Gezi Yazısı Örneği	⌚ 40 dk.
Kazanımlar	A.4. 3. Metin ile metnin konusu, amacı ve hedef kitlesi arasında ilişki kurar. A.4. 5. Metindeki anlatım biçimlerini, düşünceyi geliştirme yollarını ve bunların işlevlerini belirler. A.4. 7. Metnin üslup özelliklerini belirler. A.4. 8. Metinde millî, manevî ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler. A.4. 9. Metinde ortaya konulan bilgi ve yorumları ayırt eder. A.4. 10. Metinde yazarın bakış açısını belirler. A.4. 11. Metinde fikrî, felsefî veya siyasi akım, gelenek veya anlayışların yansımalarını değerlendirir. A.4. 14. Türev ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralar. A.4. 15. Metinlerden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar.	

Yönerge

*Aşağıda verilen metni okuyunuz. Soruları metni göz önünde bulundurarak cevaplayınız.
(Metnin aslına sadık kalınmıştır.)*

BALKAN YOLCUSU

İçinde Arabesk Olanı Barındırmayan Bir Sanat ve Kültür Estetiği

'Yeni Yol'dan geç vakit ayrılıyor.

Bizi uğurlarlarken bu değişik ortamda biraz yabancı kaldığımı duyumsuyorum.

Üsküp'ü tanıtmak konusunda yardımcı olmak isteyen Nihat adındaki genç adam, içtenlikli davranıyor. "Yarın tatil olduğuna göre rahat rahat size Üsküp'ü gezdirebilirim." diyor. Bir fabrikanın ilaç yapımı görevlilerinden. Sabah erken bir saatte buluşmaya karar veriyoruz. "Arabamla gelip sizi alırım." diyor.

Hamdi Bey "Gerekirse benim arabayı da alabilirsiniz." diye ekliyor. "Neler görecektiniz?" Osmanlı eserlerini, sabah ışığında da Üsküp kentini...

Nihat'la birlikte yola çıkıyoruz. Camiler, hanlar, hamamlar, çarşılar. Dünyada ilk kez üstü kapalı, içinde çok sayıda değişik malın sunulduğu bu alım satım yerleri de Osmanlı'nın buluşu sanıyorum. 1963 zelzelesinde Kapalıçarşı çok ziyan görmüş. Ötekiler ayakta, diye açıklıyor Nihat. O hep dikkatimi çekmiş olan özelliği ile Türk-Osmanlı mimarisi, arabeski içinde barındırmıyor. Mekân yerleşimlerindeki çevreyi göze alan uzantılar. Şadırvan saçaklarını bile hem uçucu hem ağırbaşlı kılan kesimler: Bu özgün kültürün tartışmasız kanıtlarıdır.

Kahire'de ve İskenderiye'de bulunduğum günlerde gördüğüm dinî, resmî, sivil yapılardaki oymalar ve bezemelerin karmaşık iç içeliği bazen yorucu olabiliyordu. Arap olan, Türk-Osmanlıdan çok farklıydı. Başmimar Sinan'ın eserlerinde, ondan sonrakilere de temel oluşturacak bu olağanüstü mimari matematik görülüyordu.

Mimar Sinan gibi çağlar boyu Başmimar niteliğine sahip olabilecek 'Le Corbusier', 20 yaşlarına doğru ilk gezisini İstanbul'a yapıyor ve bu kenti "dünyadaki silüeti olan tek kent" diye niteliyordu.

Bu yedi tepeli kente de Osmanlılar, yine Le Corbusier'i hayran bırakan, anıtsal yapılarla bayındırlık anlayışlarını getiriyorlardı.

Fransız mimarın çizimlerinde Osmanlı-Türk taş oymacılığının güzelliklerine bile ilgisiz kalmadığı açıkça görülüyor. Çünkü o tarz bezemelerdeki stilize süreklilik bile yorucu değildir.

Üsküp'teki yapıların çoğunda Bursa'daki ve İstanbul'daki mimarının özellikleri yansıyor. Köprü ayaklarının derin yatağı kucaklayan, açıklığı nasıl ağır bir görünüm verilmeden taşıdığını hemen görüyorum.

Çarşıya dönüyoruz arabayla. Sabah, öğlene değin kurulan pazarı şöyle bir dolaşıyoruz. Çeşitliliği olmayan, tekdüze mallar var satışta. Basit üretim kaliteleriyle aynı özellikler. Halkın yoksullaştığı açıkça belli oluyor. Çevredeki canlılık bu yoksulluğu silveren bir neşe yaratıyor ortalıkta. Esnafla müşteri arasında şakalaşmalar sürüyor. Bir yerlerde, Türkçe şarkılar çalınıyor.

Çarşıdan ayrılıp Kurşunlu Han'a varıyoruz. 17. yüzyıldan gelen bu güzel yapının kapıları kitli. Onarımdan sonra müze olarak kullanılıyormuş. Kunt bir görünümü var. Hanın yerleştiği geniş yüksekliği Kurşunlu Han'ı aşmadığından bitişiğinde olsa da ona aykırı düşmüyor.

Sonra camilere doğru sürdürüyoruz geziyi. İshak Paşa Camii'nin yanında paşanın türbesi de var.

Kosova Savaşı'nı kazandıktan sonra savaş alanında öldürülen Murat Hüdavendigâr (1389). Üsküp'ün rüzgâra en açık tepesinde, cenazesi payitahta götürülene değin bekletilmiş. Sonradan aynı yere sultanın adıyla bir cami inşa edilmiş. Bu yükseklikten bakıldığında Üsküp, benim çocukken gezdiğim Bursa'yı anımsatıyor. Arapların çok kubbeli, yüzlerce sütunla cemaati ayıran, dinî yapı anlayışına karşı Osmanlının Başmimarı Sinan, camiyi çok değişik bir yönde yorumlamıştır. O; denge hesabı hâlâ tartışılan, yüksek, büyük bir kubbenin cemaati topladığı ve yarım kubbelerle çevreyi bütünlediği camiler inşa ediyor. Osmanlı yapılarında giderek artan bu yalınlık, son derece etkileyicidir. Çağdaş dünyanın kent mimarisinde ulaşılması amaçlanan, mekân-form ilişkilerinin çok erken bir örneğini de Osmanlıdan verebiliriz.

İştip Seyyid Abdülkadir Bedesteni (16. yy. sonu), şimdi yapılan çağdaş mimarinin sanki çok erken bir örneğidir. Mustafa Paşa Camii, Üsküp'ün ilk camilerinden. 500 yıllık. 1963'teki o sert depremden bu yapıların çoğu etkilenmemiş. Fakat insanoğlunun o bilinen barbarlığından da çoğu kurtulamamış. En yerinde değerlendirme koruma ise Tito dönemi Yugoslavya'sında yapılmış. Eski eserlerin çoğu onarım görerek değerlerini zedelemeyecek işlevsel konularda kullanılmış; müze, kültür merkezi, halk sanatlarının sergilenmesi gibi... Bundan ötürü de günümüze daha bakımlı bir biçimde uzanabilmişler. Bir iki caminin kapı alınlığı ile revakları birleştiren bölümüne de Vardar Nehri üzerindeki güzelim Osmanlı köprüleri çizilmiş, kimine de Kâbe resmi. Bu resimlerin arka fonunu, bir yaz sıcaklığının duruluğunu taşıyan renkler oluşturuyor. Zamanla dökülen kısımlarına onarmak amacıyla dokunanlar başarılı olamamışlar. Fırça darbeleri kalın izler bırakarak o saydamlığı kırmış. O bilinmez ustaların elinden çıkmış, bu çevreyi görme anlatma gücüyle dolu çalışmalar, herhangi bir el atmayı kabul etmiyor.

İsa Bey Camii, 15. yüzyıl. Bir büyük kütüphane ve türbeden oluşuyor. Osmanlı Balkanlardan çekildiğinde kitaplık da kapatılıyor. Caminin yana uzanan bahçesinin, küçük çarşıya açılışı da onu gelip geçilen bir yer yapmış, zaman içinde. Bu da hem camiye, hem mezarlığa, hem de mezar taşlarına ayrı bir özellik kazandırıyor.

Çoğunlukla bizde de böyledir. Camilerimiz, mezarlıklarımız kente karışmıştır. Bu, onların günlük hayatımızdaki alçakgönüllü duruşlarından ötürü ölüm ve sonrası için daha yumuşak yorumlar yapmamızı da sağlar.

Yahya Paşa Camii'ne yöneliyoruz. Oradan kuşbakışı Üsküp'ü taradığımızda tüm camileri görüyorum. Minarelerin alemine asılmış yeşil bayraklar var.

(...)

Füruzan, *Balkan Yolcusu*

1. *Balkan Yolcusu* metninin konusunu belirleyiniz.

2. Metindeki dil ve anlatım özelliklerinden yola çıkarak metnin üslup özelliklerini belirleyiniz.

3. Okuduğunuz metinde yazar hangi millî, manevi, sosyal ve tarihî öğelere yer vermiştir?

4. Metinde betimleyici ve öyküleyici anlatıma örnek cümleler bularak aşağıdaki ilgili tabloya yazınız.

Betimleyici anlatım örneği	Öyküleyici anlatım örneği

5. Metinden düşüncüyü geliştirme yollarından karşılaştırma, sayısal verilerden yararlanma ve açıklamaya örnekler bularak aşağıya yazınız.

6. Okuduğunuz gezi yazısında yazarın dikkatini çeken unsurlar nelerdir?

7. Metnin yazılış amacını bir cümle ile ifade ediniz.

8. Metnin türü ile yazarın bakış açısı arasındaki ilişkiyi belirtiniz.

9. Metinde yazarın Osmanlı mimarisi, Arap mimarisi ve çağdaş mimari arasında yaptığı kıyası değerlendiriniz.

10. “Tarihi çok eskilere dayanan gezi yazıları, insanların farklı coğrafyaları ve bu coğrafyanın özelliklerini, burada yaşayan insanların yaşam biçimlerini ve kültür eserlerini merak etmeleri ve buralara yolculuk yapmaları ile ortaya çıkmıştır.

Gezi yazılarında, gezilen bölgeyle ilgili bilgi ve değerlendirmeler yansıtılır. Gezilen bölgenin coğrafi konumu, tarihsel özellikleri, sosyal konumu gezilen bölgede yaşayanların gelenekleri ele alınır. Konu alınan bölgenin doğal güzellikleri komşu bölgelerle ilişkileri yansıtılır. Gezi yazıları okurları bilgilendirme amacı taşır. Araştırmacılar için önemli bir kaynaktır.

Cumhuriyet Dönemi’nde gezi yazısı yazmış yazarlardan bazıları; Reşat Nuri Güntekin, Azra Erhat, Haldun Taner, Melih Cevdet Anday, Badii Faik Akın, Yavuz Bülent Bakiler, Füzûzan, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Şükufe Nihal, Sadri Ertem, Buket Uzuner, Yılmaz Çetiner, Nevzat Üstün ve Fikret Otyam’dır.”

Cumhuriyet Dönemi’nde gezi yazısı türünde eser veren yazarların çok olmasının sebepleri neler olabilir?

11. Aşağıdaki metinde yazımı yanlış olan kelimeleri tespit edip kelimelerin doğru yazımlarını ilgili tabloya yazınız.

"Yurtiçinde seyahat etmeyi ve farklı etkinliklere katılmayı seviyorum. Samsun'un Bafra İlçesinde düzenlenen Kapıkaya festivaline geçen yıl olduğu gibi bu yılda gitmeyi planlıyorum. İlk yılında gittiğimde, pekçok sporcunun da katıldığı bu entelektüel ve eğlenceli festivalin tekrar gidilebilecek bir festival olduğuna karar verdim. Her sene Temmuz aylarında programımı bu festivalin tarihine göre ayarlamaya çalışıyorum. Bafra'ya 25 km. mesafede, Kızılırmak kenarındaki çadır kurulum alanı festivalin merkez noktası. Aynı zamanda Bölgede Hatti ve Hititlerden başlayıp Osmanlıya kadar gelen binlerce yıllık kültürlerin izlerini az ya da çok görmek mümkün".

Tespitlerim	Doğru yazılış

9. ÜNİTE: Gezi Yazısı

Konu	Cumhuriyet Dönemi'nden Bir Gezi Yazısı Örneği	⌚ 40 dk.
Kazanımlar	A.4. 2. Metnin türünün ortaya çıkışı ve tarihsel dönemle ilişkisini belirler. A.4. 3. Metin ile metnin konusu, amacı ve hedef kitlesi arasında ilişki kurar. A.4. 4. Metnin ana düşüncesi ve yardımcı düşüncelerini belirler. A.4. 5. Metindeki anlatım biçimlerini, düşünceyi geliştirme yollarını ve bunların işlevlerini belirler. A.4. 6. Metnin görsel unsurlarla ilişkisini belirler. A.4. 7. Metnin üslup özelliklerini belirler. A.4. 8. Metinde millî, manevî ve evrensel değerler ile sosyal, siyasi, tarihî ve mitolojik öğeleri belirler. A.4. 9. Metinde ortaya konulan bilgi ve yorumları ayırt eder. A.4. 10. Metinde yazarın bakış açısını belirler. A.4. 12. Metni yorumlar. A.4. 13. Yazar ve metin arasındaki ilişkiyi değerlendirir. A.4. 14. Türün ve dönemin/akımın diğer önemli yazarlarını ve eserlerini sıralar. A.4. 15. Metinlerden hareketle dil bilgisi çalışmaları yapar.	

Yönerge

Aşağıda verilen metni okuyunuz. Soruları metni göz önünde bulundurarak cevaplayınız.
(Metnin aslına sadık kalınmıştır.)

Görsel 1: Gökova, Muğla

BU YAZ GÖKOVA'YA GELİN

Açıkta fırtına dinmemiş olacak ki koyun içinde bile kayığımız sallanıyordu. Akşam, Kerasos'a gidemeyeceğimiz besbelliydi. Şehir Adası'nın (Sedir Adası) karşısında küçük bir ada ve çalılık-lıkları arasında taş duvarlar görölüyordu. Eyuboğlu, çocuklar ve ben kayıkta durup beklemektense o adayı keşfe gidelim dedik. «Gidemezsiniz hava kötü» dedi Paluko ama biz dinlemedik. Bota dört kişi bindik. Daha güneş batmadığı hâlde fırtınanın verdiği bir koyuluk ortalığı sarmıştı. Karşıda Kıran Dağları yer yer pembe ve mor harelerle koyu kahverengi bir duvar gibi Gökova'yı kapıyordu. Mehmet kürekteydi. Adsız adaya fazla güçlük çekmeden yanaştık. Botu bir kayaya bağlayıp çalılık-lardan içeriye daldık. Dallan, dikenleri kaldıra kaldıra güç bela ilerliyorduk. Derken karşımıza alçak bir duvar çıktı; eğildik, ne görelim, duvar çizgi çizgi mozaik motifleriyle süslü. Yumurta boyunda siyah çakıl taşları çapraz iki sıra hâlinde dizilmiş, kesinti yerlerine kırmızı çakıllar yerleştirilmiş; taşlar duvara harç ile yapıştırılmıştı. Duvar büyük bir alanı çevirmişe benziyordu.

Neydi bu duvar? Ne zamandan kalmaydı? İlk Çağ'dan pek olamaz, diyorduk. Bizans mı yoksa dalın yeni mi? Motifler basit, eldeki derme çatma malzemeyle meydana getirilmişti. Tırmıklar içinde kalmak pahasına daha da ileriye daldık. Denizden görülen taş yapılara vardık. Büyük, kemerli pencerelerle açılan iki tane dört köşe yapıydı bunlar. Birinin yıkılmış duvarı dışarıya doğru bir kavis çizer gibiydi. Kalan duvarlarda düşmüş kabartmaların izleri vardı sanki. Merakımız son haddine varmıştı. Bir küçük kilise mi bu yoksa Bodrum çevresinde çok rastlanan sarnıçlardan biri mi? Duvar da bir manastırı çevreleyen sınır olmasın? Habire tahminler yürütüyor, fotoğraflar çekiyorduk. Ama güneş ha battı ha batacak. Her birimiz bir tarafa saptık, kaybolmamak için ikide bir Hu! diye sesleniyorduk. Birdenbire içime bir korku girdi: deniz çok çırpıntılıydı, ya bu adadan kayığa dönemezsek? Korktuğum kadar varmış. Yola çıktığımızda fazla yüklü olan bot su almaya başladı, yanımızda bir kap yoktu ki suyu boşaltalım. Zaten kıpırdamaya gelmezdi yoksa bir dalgayla devrilirdik. Bir ara ıskarmozun biri denize uçtu. Mehmet kahraman kesilmişti, bir tek kürekle ıskarmozun olduğu yere kadar gitti, onu aldık, yerine koyduk. Mehmet büyük bir soğukkanlılıkla kürek çekiyordu. Yahu şu tirhandildekiler hâlimizi görmüyor muydu? Yaklaşıp da bizi alsalar ya! Düşünüyorduk içimizden. Ne bilelim ki Balıkçı uykuya dalmış, bize gitmeyin demekle Paluko ödelerini görmüş sanıyordu. Kan ter içinde gemiye vardık.

Brobro Kaptan akşam yemeğini hazırlamıştı ama pinaları suda haşlayacağına yağda kızartmıştı. Kap kara vicık vicık bir şey koydu karşımıza. Zaten balık ve deniz hayvanı yemekten bıkmıştık. (...) Gönlümüz o kadar doluydu ki bir fikir ve söz ziyafeti çektik kendimize. Dünya uygarlığının köklerini içinde taşıyan Anadolu toprağının hep yeni filizler verdiğini şu el değmemiş, ayak basmamış Şehir Adası'nda görmemiş miydik? İnsanı durmadan bir şeyler aramaya, bulmaya çağıran bu toprak karşısında, bulunanı bilineni gözden geçirmek canlı bir zevk olmakla kalmıyor, Hitit'ten, Yunan'dan tutun da Mevlana'ya, Ömer Hayyam'a kadar şiir dünyasında dolaşırken Anadolu'da birer sınır taşı gibi yükselen bu anıtlar arasında insanlık düşüncesinin hiç ardı kesilmeyen tatlı bir rüzgâr gibi estiğini görebiliyor insan. Fener ışığında ambar kapağı sanki bir akademiye dönmüştü. Paluko, Muço Hasan, Alev, Mehmet çepeçevre bağdaş kurmuşlar, konuşulanları dinliyorlardı. Sonra yorulup sıra ile yatmaya gittiler. Gece yarısını çoktan geçmişti ki biz daha konuşuyorduk. Söz ve fikirlerimizin tükenmemesi, bitmek üzere olan bu yolculuğu daha da uzatmak içindi belki. Ambara inip yattığımız zaman saat iki olmuştu.

Uykuya yeni dalmıştık ki yanı başımda makinenin işlediğini duydum. Uyku sersemi yanımdaki Alev'e «Ne oluyoruz?» diye sordum. «Gidiyoruz» dedi. Aldırmadım, uyudum. Gözümü açtığım zaman, sabahın çamur rengi ışığı ortalığı sarmıştı. Balıkçı'nın bacakları ambar kapağından içeriye sarkıyordu. Eyuboğlu yerinde yoktu. Tirhandilin su üstünde hızla kaydığını duyuyordum. Güverteden gergin bir konuşmanın tek tük sözleri geldi. Olan olmuştu. Gece biz uyurken Brobro, Paluko ve Hasan kalkmışlar, makineyi çalıştırmışlar, yelkeni açmışlar, Keramos'a filan uğramadan doğru Bodrum'a yol almışlar.

Saat henüz 5 olduğu hâlde Bodrum'a varmaya dört saat kalmıştı. Müthiş üzüldük ama iş işten geçmişti artık. Kararımız Bodrum'a çıkmak sonra başka bir kayık tutup Kuşadası'na kadar gitmekti. Öyle oldu. Birkaç saat Bodrum'da gezdik. Biz şehri, şehir de bizi tanıyordu artık.

Bizi Kuşadası'na götürecek kayık, üstü açık bir piyadeydi. Tirhandilden çok daha çabuk gidiyordu ama ambarı yoktu. Açıkta yatacak, yemek pişiremeyecektik.

Paluko şilteleri evine götürmüştü. O gece tahta üstünde yatmaktan başka çare yoktu. Kahve pişirmek için bir ispirto ocağı almıştık. Ne var ki Bodrum'dan çıkar çıkmaz rüzgâr öyle sert esmeye başladı ki arta kalan iki üç kaşık kahveyi de döküp ziyan ettik. Balık çorbası, patates haşlaması ne gezer! Kuru ekmek ve Balıkçı'nın arkadaşı Galip beyin verdiği küçük bir teneke dolusu zeytinle yetinecektik. Ama Galip beyin zeytinleri nefisti, İstanbul'dan beri bu kadar lezzetli bir meze yememiştik.

(...)

Açık denize çıktık. Acayip biçimleri ile Çatal Adaları karşımızda her an değişiyor, güneş alçaldıkça koyulaşıyordu. Uzaktan Turgut Reis'in anıtını gördük. Deniz dalgalı, biz yorgunduk. Uyuduk,

uyandık, bütün gece böyle geçti. Sabah dokuzda Kuşadası'na çıktık. Oradan otobüsle Efes... Günlerden gene cuma idi. Gökova yolculuğu tam bir hafta sürmüştü. Her güzel şeyin bitmesi insana bir acılık verir. Bizim içimiz gördüklerimiz, yaşadıklarımızla o kadar doluydu ki taşkın bir sevinç duyuyorduk. Bu yolculuğu nasıl sindireceğiz, sevdiklerimize nasıl anlatacağız diye düşünüyorduk. İzmir'de kendimize biraz çekidüzen verdikten sonra akşam lokantada şöyle bir konuşma oldu:

- Çocuklar, biz bu yolculuğu yaptık ama başkaları da Gökova'ya gitmeli. Başkalarını da oraya göndermek için ne yapalım?

-Yazı yazalım, propaganda yapalım da gitsinler.

-Gidin demekle iş bitmez ki. Biz götürelim onları.

Götürelim, Gökova'yı sevenler kulübü kuralım, isteyen bize gelsin, otuz kırk kişi olur, gideriz.

Balıkçı'yı da önden göndeririz, birkaç kayık tutar, bir filo olur, yola çıkarız.

- Her isteyen 100 lira versin, Bodrum'a gelsin. Ondan sonrası bize ait.

Öyle oldu, sevgili okuyucularım, biz kulübü kurduk, manen kurduk. Hepiniz davetlisiniz. Her yaz ağustos ayında Gökova'ya döneceğiz. Bize katılmak istiyorsanız, buyurun, seviniriz. Çok kalabalık gelmenizi candan dileriz.

Azra ERHAT, *Mavi Anadolu*

Kelime Dağarcığı:

ıskarmoz: 1. Geminin kaburgasını oluşturan eğri ağaç. 2. Kayık, sandal gibi kürekle çekilen deniz aracının yan kenarlarına dikine yerleştirilmiş, kürek kayışını takmaya yarayan ağaç çubuk. **pina:** Uzunluğu 50-60 cm'yi bulabilen bir tür istiridye. **sarnıç:** Yağmur sularının biriktirildiği üstü kapalı yapı. **şilte:** Üstünde oturulan, yatılan, içi yünle, pamukla doldurulmuş döşek. **tirhandil:** Yelkenle, gerektiğinde kürekle yürütülen küçük bir tekne.

- ① Metnin anlatımında kullanılan bakış açısı hakkında neler söyleyebilirsiniz?

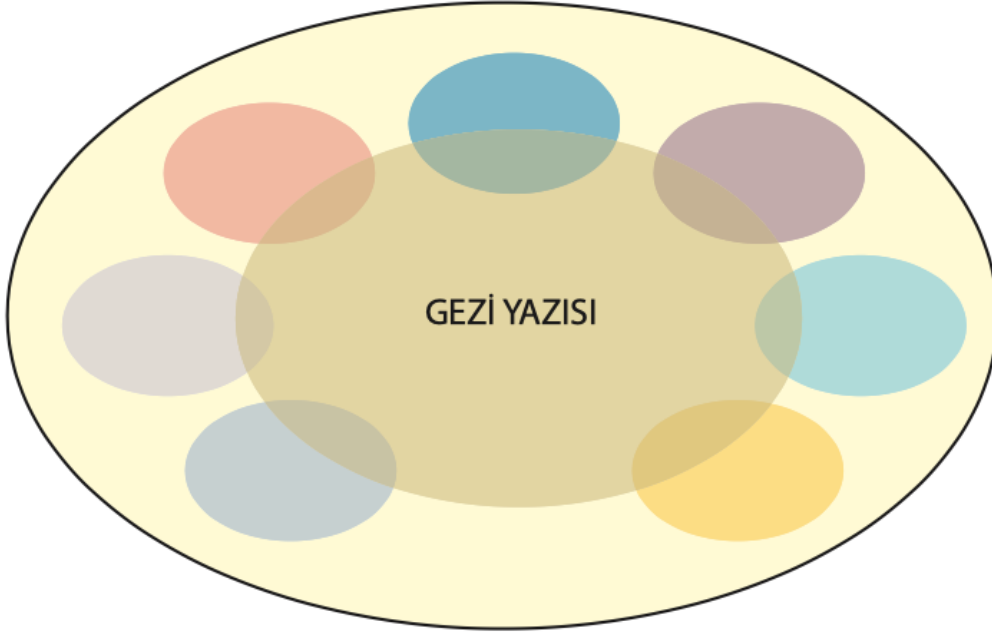
- ② Metinden “açıklama” ve “betimleme”ye örnek olabilecek anlatımlardan birer örnek bulunuz ve tespit ettiğiniz örnekleri tabloda belirtilen yerlere yazınız.

Açıklama	Betimleme

- ③ Yazarın, metinde öznel ifadelerle yer vermesi ve okura seslenmesi anlatımı nasıl etkilemiştir?

4. Metinde gezi yazısı ile ilgili hangi özelliklerden söz edilebilir? Aşağıdaki kutucuklara yazınız.

5. Metinde tarihî ögelere yer verilmiş midir? Belirtiniz.

6. “Dünya uygarlığının köklerini içinde taşıyan Anadolu toprağının hep yeni filizler verdiğini şu el değmemiş, ayak basmamış Şehir Adası’nda görmemiş miydik? İnsanı durmadan bir şeyler aramaya, bulmaya çağıran bu toprak karşısında, bulunanı bilineni gözden geçirmek canlı bir zevk olmakla kalmıyor, Hitit’ten, Yunan’dan tutun da Mevlana’ya, Ömer Hayyam’a kadar şiir dünyasında dolaşırken Anadolu’da birer sınır taşı gibi yükselen bu anıtlar arasında insanlık düşüncesinin hiç ardı kesilmeyen tatlı bir rüzgâr gibi estiğini görebiliyor insan.”

Metinden alınan bu parçada anlatılmak istenen düşünce nedir?

7. Metinde anlatılanlardan yola çıkarak metnin sizde uyandırdığı duyguları ifade ediniz.

8. Metnin öyküleme tekniği ile yazılmış olması anlatımı nasıl etkilemiştir?

9. Okuduğunuz metin için metnin üst kısmında yer alan görsel seçilmiştir. Sizce okuduğunuz bu metin için başka nasıl görseller tercih edilebilirdi? Niçin?

10. “Azra Erhat, mavi hümanizm anlayışının öncüleri arasında yer aldı. Batı uygarlığının kökenini Anadolu’ya dayandıran ve Anadolu kültürlerini bir bütün olarak gören Halikarnas Balıkcısı’yla aynı görüşleri paylaştı. Kültür tarihi yorumunu, bir grup aydınla birlikte başlattığı “Mavi Yolculuk”larla yaygınlaştırmaya çalıştı. 1960 yılında yayımlanan Mavi Anadolu, 1962 yılında yayımlanan Mavi Yolculuk adlı eserleriyle Troya’dan Akdeniz kıyılarına uzanan yolculuklarında Anadolu topraklarında yaşamış uygarlıkların izini sürdü. Yazar bu yapıtlarında ülkemizin en güzel yörelerini, doğal, tarihî, arkeolojik, turistik yerlerini, dünü ve bugünüyle fotoğraflayarak anlatmaya çalıştı.”

Azra Erhat’ın düşünce dünyası ile *Bu Yaz Gökova’ya Gelin* metni arasında nasıl bir ilişki vardır? Düşüncelerinizi yazınız.

11. Aşağıdaki metinden “eksiltile cümle, basit cümle, girişik birleşik cümle, sıralı cümle”ye birer örnek bularak bu örnekleri aşağıdaki tabloya yazınız.

"Açık denize çıktık. Acayip biçimleri ile Çatal Adaları karşımızda her an değişiyor, güneş alçaldıkça koyulaşıyordu. Uzaktan Turgut Reis'in anıtını gördük. Deniz dalgalı, biz yorgunduk. Uyuduk, uyan-dık, bütün gece böyle geçti. Sabah dokuzda Kuşadası'na çıktık. Oradan otobüsle Efes... Günlerden gene cuma idi. Gökova yolculuğu tam bir hafta sürmüştü. Her güzel şeyin bitmesi insana bir acılık verir. Bizim içimiz gördüklerimiz, yaşadıklarımızla o kadar doluydu ki taşkın bir sevinç duyuyorduk. Bu yolculuğu nasıl sindireceğiz, sevdiklerimize nasıl anlatacağız, diye düşünüyorduk."

Eksiltile cümle	
Basit cümle	
Girişik birleşik cümle	
Sıralı cümle	
İsim cümlesi	

12. Metinde geçen “Gece biz uyurken Brobro, Paluko ve Hasan kalkmışlar, makineyi çalıştırmışlar, yelkeni açmışlar, Keramos'a filan uğramadan doğru Bodrum'a yol almışlar.” cümlesinde kullanılan virgüllerin işlevlerini yazınız.

13. Metinde geçen “Botu bir kayaya bağlayıp çalılıklardan denize daldık.” cümlesini cümle türlerine göre inceleyiniz.

Yüklemin yerine göre	
Anlamına göre	
Yapısına göre	
Yüklemin türüne göre	

9. ÜNİTE: Gezi Yazısı

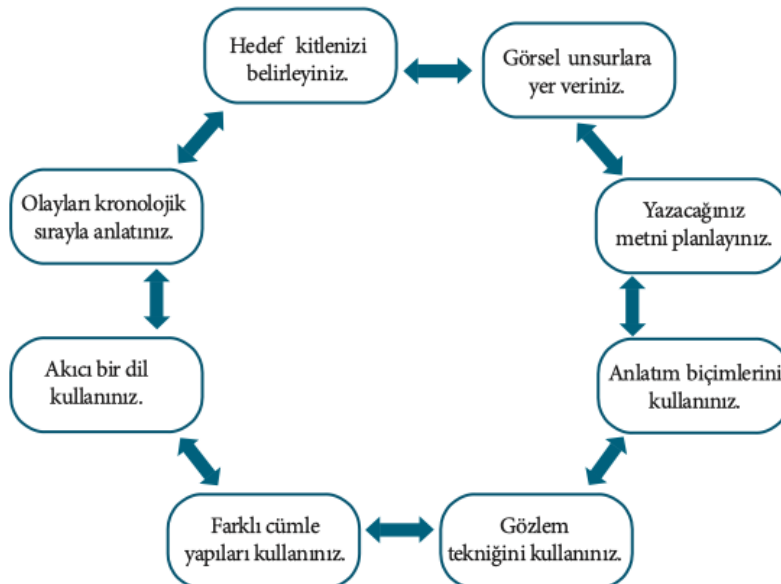
Konu	Gezilen Bir Yerle İlgili İzlenimleri Gezi Yazısı Türünde Yazabilmek.	🕒 40 dk.
Kazanımlar	B.1. Farklı türlerde metinler yazar. B.2. Yazacağı metnin türüne göre konu, tema, ana düşünce, amaç ve hedef kitleyi belirler. B.3. Yazma konusuyla ilgili hazırlık yapar. B.4. Yazacağı metni planlar. B.5. Metin türüne özgü yapı özelliklerine uygun yazar. B.6. Metin türüne özgü dil ve anlatım özelliklerine uygun yazar. B.7. İyi bir anlatımda bulunması gereken özelliklere dikkat ederek yazar. B.8. Farklı cümle yapılarını ve türlerini kullanır. B.9. Görsel ve işitsel unsurları doğru ve etkili kullanır. B.10. Yazdığı metni gözden geçirir.	

Gezi yazısı, gezginin yurt içinde ya da yurt dışında gezip gördüğü yerleri anlattığı yazı türüdür. Bu yazı türünde coğrafyanın, mekânın ve o mekâna ait kültürel, sosyal unsurların anlatımı oldukça önemlidir. Gezi yazısında dil akıcı olmalı, farklı anlatım biçimlerinden faydalanılmalı ve anlatılanlar kronolojik bir sıra izlemelidir. Anlatılanların doğruluğu fotoğraflarla desteklenmelidir. Gezgin çok iyi bir gözlem gücüne sahip olmalıdır.

Yönerge

Yukarıdaki bilgilerden hareketle daha önce gezip gördüğünüz bir yeri anlatan gezi yazısı yazınız. Yazınızı yazarken aşağıdaki yönergeyi takip göz önünde bulundurunuz.

Değerlendirme

Yazdığınız metni aşağıda yer alan çizelgeye göre kontrol ediniz.

Yazılan Metnin Kontrol Edilmesi	Tespitler
Yazdığım metinde yazım yanlışları var mı?	
Noktalama işaretlerinde eksiklik veya hata var mı?	
Sık tekrar eden sözcükler var mı?	
Paragraflar arası anlam bağlantısı var mı?	
Hangi anlatım teknikleri kullanıldı?	
Olaylar kronolojik sırayla verildi mi?	
Farklı cümle yapıları kullanıldı mı?	
Yazıda gözlem tekniği çok belirgin mi?	